

ziekenhuis, zijn oom was radioman op een schip. Hij heeft me tips gegeven, kwam ook kijken naar mijn crystal set. Bleek het de koptelefoon te zijn die niet werkte. Die magie heeft me nooit meer losgelaten."

"Omwillen van het ongeval met zijn been mocht George later niet naar het leger en dus ook niet naar de Tweede Wereldoorlog. Hij ging wel een tijdje in Winnipeg werken.

"Ik kreeg een job in de bouw. En wat bleek na twee weken? Dat ik in het verkeerde gebouw met de verkeerde mensen aan het werken was. Gelukkig ging het om dezelfde bouwfirmen en werd ik toch betaald. Nu wordt er het hele jaar door gewerkt, maar in die tijd legde me de werven tijdens de winter stil. Dus ging ik aan de slag in de Molens. Dat was sleuren met zakken vol graan, die 140 pounds (65 kg) wogen. Bijna alles voor de export naar Jamaica, waar Canadese soldaten gelegerd waren." In 1948 trouwde George Brandt met Yvette Hutlet en kocht hij The Hall in Swan Lake, een plaatselijke dans- en muziekzaal. Zijn ouders stapten ook uit het boerenleven en openden in Swan Lake een café-restaurant. Brandt's Hall en Brandt's Café: de familie drukte mee haar stempel op het lokale sociale leven. Maar George en zijn vrouw openden ook een handel en hersteldienst in elektronische apparaten. De passie werd een beroep, voor allebei overigens. De handel werd later over gelaten, maar nu nog hebben ze hun eigen, goed uitgerust minimuseum: Yvette heeft een uitgebreide collectie oude fotoapparaten, George ontfermt zich over een rijke verzameling oude radio's en crystal sets.

"Kort na de oorlog kwam de Manitoba Power Company aankloppen. Ze waren van plan om op grote schaal leidingen te leggen en elektriciteit tot op alle boerderijen te brengen. Ze hadden elektriciens nodig en vroegen me of me dat interesseerde. Zij zorgden voor een opleiding, maar gaven die uiteraard enkel aan wie er al wat van kende. Zo verliet ik definitief de boerderij om in town te gaan leven."

"Ach, hij hield niet van beesten," lacht Yvette. "Alleen maar van machines en technische snuffjes."

"Dat klopt niet helemaal," protesteert George. "Ik hou wel van dieren.

George Brandt: "Mijn vader sponsorde nieuwe Belgen in Canada." © Francis Marissens

Maar niet van vee, niet van dieren om mee te werken. Geef mij maar huisdieren. Honden en katten, die zie ik graag."

"Rijk zijn we nooit geworden, maar we hebben wel altijd gedaan wat we graag deden. Dat is belangrijker dan rijk zijn."

George Brandt en Yvette Hutlet brachten vier dochters groot en hebben nu drie kleinkinderen en één achterkleinkind. Die leven allen in de stad Winnipeg.

Laat me niet lachen!

Dat de indianen lang niet bij iedereen geliefd zijn, kon u in de vorige aflevering lezen. Maar er zijn gelukkig ook allochtonen die het voor de autochtonen opnemen.

Gigantische kalkoenkwekerij in de Hutterite-gemeenschap. © Francis Marissens

Anna Hacault (links, met haar dochter Gisèle) komt vurig op voor de Franse taal in Canada. © Francis Marissens

Archie De Spiegelaere (Achille in de officiële versie) werd geboren in november 1925. Samen met zijn vrouw Louise Hacault leeft hij al 24 jaar in Holland, in Canada. Hij is met pensioen.

"Je moet ruimte laten voor een jongere generatie en dus lieten we de boerderij in Bruxelles over aan een zoon en verhuisden wij naar Holland. Ik ben niet meer zo goed te been, dus erg vaak kom ik niet meer op de farm." Archie mag dan in Bruxelles geboren zijn, zijn roots

liggen in Oedelem. "We waren hier niet de enige De Spiegelaeres in de regio. Er was ook nog Irma de Spiegelaere, die kwam van Knesselaere, maar was geen directe familie."

"Ik denk dat veel mensen van die eerste generatie hier een bijzonder harde tijd hebben gekend," vertelt Archie. "Velen kwamen naar Canada om geld te verdienen en daarna terug te keren. Maar ze kwamen hier zonder geld, dus ook zonder enig materiaal om mee te werken. Alles moest met de hand gebeuren. En ze geraakten natuurlijk niet meteen aan voldoende geld om terug te keren."

"Ik woon hier graag in Holland. Het is een dorp met een gemengde bevolking, en daar hou ik wel van. Het

is anders dan Bruxelles. De pastoor vroeger, die was van *the old country*. Van België dus. En hij wilde zijn mensen bij elkaar houden, omwille van het katholieke geloof natuurlijk. De grond elders was slecht, zo hield hij iedereen voor. Larie en apekool, maar de mensen bleven."

Echtgenote Louise, zelf van erg katholieke origine, zus van wijlen aartsbisschop Antoine Hacault en van mijn gastvrouw Anna is het er zichtbaar niet mee eens. "Ach, ik weet het wel, ik mag niet zeggen wat ik denk, hé?" ergert Archie zich. "Ik zwijg al."

"Ik zeg toch niks?" reageert Louise kribbig. "Vooruit, zeg dan gewoon waaraan je denkt?"

"Dat het lang niet allemaal klopt," zegt Archie. "Bruxelles honderd jaar oud? Mensen toch! Bruxelles is veel ouder. Er leefden hier al indianen. Al véél langer. En daar wordt niet over gepraat, daarvan staat niks te boek. Omdat het niets was om trots op te zijn. Omdat er dingen gebeurd zijn die men zich liever niet herinnert."

"Er zijn nu inderdaad problemen met de indianen," geeft Louise toe. "Ze moeten niet werken, staan op *welfare* en genieten allerlei voordelen. Ze betalen geen belastingen en de anderen - wij dus - wel. En jawel, de problemen nemen toe. Maar er zijn ook vele goeie mensen onder hen. Dat ze vechten om hun rechten terug te krijgen, daar is niks mis mee."

Archie laat het niet over zich heen komen. "Wij hadden vroeger nooit problemen met indianen. Ze werkten ook op onze boerderij. En ze spelen ook hockey, sommigen zelfs erg goed. Ik denk dat er meer blanke 'slechteriken' zijn dan indiaanse. Ga maar eens in de steden kijken."

"Jamaar, er zijn ook meer blanken", pruttelt z'n vrouw tegen. "Alles bij elkaar is dit echt wel een goed land, een fijn land", glimlacht Archie. "Nee, zelf ben ik nooit naar België geweest. Manitoba is voor mij al groot genoeg. En farming is oké. Ik heb het altijd graag gedaan.

We moesten wel werken, maar we moesten nooit naar het werk gaan. Een boer is en blijft z'n eigen baas." "Kom jong, we gaan hier een pint drinken." Archie heeft charisma. Dat van een wijze grijsaard, van een warme en grappige man.

Achille 'Archie' De Spiegelaere (79) was de jongste van drie kinderen. Zijn vader Ivo werd in 1889 geboren in Oedelem en trok in 1907 naar Canada, belandde in Bruxelles en begon te werken op de boerderij van De Pape. Hij trouwde later met Alice Mattheeuws, zelf afkomstig van Ursel en geëmigreerd in 1910.

Zeg niet indianen maar 'natives'

Canada wordt voor ruim negentig procent bevolkt door mensen van allochtone afkomst, hoofdzakelijk van Britse en Franse origine. Slechts vier procent van de bevolking is van autochtone afkomst: de indianen en de Inuit (eskimo's). En daarnaast zijn er ook nog de métis, de halfbloeden (Frans-Indiaans), die zichzelf ook tot de 'natives' rekenen. De indianen worden door velen verguisd, tot in Bruxelles toe. De indianen zelf houden overigens niet erg van het woord. Zij houden het op *natives*, of *first nation members*.

Het reservaat van Swan Lake leunt net tegen Bruxelles aan. Regis Adam, die zelf heel wat indiaanse klanten telt in zijn café, is bereid om me te introduceren. Hij brengt me naar de 'Band Office'. Je kan het vergelijken met een gemeentehuis, speciaal bevoegd voor het reservaat. Brian Mc Kinney zit al achttien jaar in het bestuur en is nu een van de hoofdverantwoordelijken. The Chief, zeg maar. Hij drukt me de hand vanachter zijn bureau, zet zijn computer af en neemt me in zijn terreinwagens mee voor een rondleiding.

"Treaty 1 werd met de Canadese overheid afgesloten op 3 augustus 1871 in Lower Fort Gary," vertelt Mc Kinney. "In dat verdrag werden de grenzen van een belangrijk aantal reservaten vastgelegd. Samen met regels en principes, zoals bijvoorbeeld het belastingvrije regime."

"Dit reservaat omvat zowat 7.000 acres (2.800 hectare). Maar dat is onvoldoende. Eigenlijk hebben we tweemaal zoveel nodig om leefbaar te zijn. Mede door de bevolkingsaan-groei, maar ook voor de ontwikkeling van het reservaat, voor de creatie van jobs. De werkloosheid vormt echt een probleem. Ik ben voorstander van het oprichten van een natuurvriendelijke fabriek. Toerisme mag ook, dit is immers een prachtig gebied, ideaal voor natuurwandelingen. Kamperen is toegelaten, maar dan wel met respect voor moeder aarde. En ik ontken het niet: ook hier is al heel wat vandalisme. Toch willen we dit domein graag open stellen, we heten iedereen welkom." Een welkom dat niet elke bewoner van het reservaat met evenveel vriendelijkheid opvat, zo ondervind ik een paar uur later. Als ik met de auto een landweg oprijd, blijkt die dood te lopen op een alleenstaand huis. Ik maak rechtsomkeer, maar een terreinwagen snijdt me de pas af. Wat ik daar kom doen, snauwt een vrouw. Ik probeer haar uit te

leggen dat ik wat aan het rondrijden ben. "Dit is privé-terrein, je hebt hier niks te zoeken," tiert ze. *Private property!* Ik vraag haar kalm te blijven, vertelt dat ik geen enkel bord zag

rein is voor buitenstaanders. Nu betreden we heilige grond: dat van het plaatselijke kerkhof. Een verse grafheuvel is de stille getuige van de begrafenis die hier vorige week plaats-

deed. "Zwemmen kan hier niet," gebaart Brian. "Daar is het meer niet diep genoeg voor. Er is te weinig water, zelfs voor de vissen eigenlijk. We onderhandelen al een tijdje met de overheid, maar zij weigeren om mee naar een oplossing te zoeken. Een dam bouwen ter hoogte van de brug zou nochtans het natuurbeheer ten goede komen. Nu sterven er veel vissen omdat er tijdens de zomer te weinig water is. We proberen daar echt aan te werken. Dieren en natuur zijn belangrijk voor ons."

"Een aantal velden verhuren we aan de boeren hier in de buurt. Ik weet het, er zijn wel problemen en spanningen. Sommigen misprijzen de blanken omdat ze de grond hebben ingenomen. Maar dat dateert uit een ver verleden. We leven nu, moeten vooruit denken. Al klopt het toch wel dat wij een andere filosofie hebben over land en natuur dan de boeren. Zij zeggen dat ze het land verbeteren, wij zeggen dat dat zo iets niet kan. De aarde kan je niet verbeteren, die moet je aarde laten zijn. Dus pleiten wij voor weer meer bos."

"Verderop die heuvel heb ik twee graansilo's laten bouwen. Niet voor graan, maar voor de kinderen. Dat is hun speeltuin, hun heuvel waar ze kunnen afglijden. Die graansilo's waren een goedkope oplossing om hen een eigen plaatsje te bezorgen. Iets anders was niet betaalbaar."

"Er zijn hier heel wat nieuwe huizen gebouwd. De staat heeft ze betaald, maar wij moeten ze wel terugbetalen. En er staan hier ook huizen die zeker vijftig jaar oud zijn. Daar zit behoorlijk wat sleet op."

"Het benzinstation aan het kruispunt met de hoofdbaan is de eigendom van het reservaat, maar we verhuren het. Net als een stuk land dat we hebben aangekocht buiten de reservaatzone. Die grond proberen we nu geregulariseerd te krijgen, zodat die bij het reservaat kan aansluiten en van hetzelfde voordelige regime kan genieten. Dat lukt maar niet. Dus daar betalen ook wij belastingen op."

"Alcoholgebruik zorgt nu en dan voor problemen. Er wordt aan gewerkt, daar lopen verschillende programma's voor."

De rondleiding heeft zowat een half uur geduurd. En daar wil Brian het bij houden. Hij gebaart dat hij echt weg moet. Samen met zijn vrouw rijdt hij ervandoor. Het is intussen middag en dus trek ik zelf naar het restaurant-café van Regis Adam voor een dagschotel. Terwijl ik nog volop zit te eten, zie ik Brian en zijn vrouw vanuit het tweede zaaltje wegwandelen. Hij rekt af aan de toog en verdwijnt in stilte. Wat later komt Regis me een biertje presenteren. "Dit is eentje van Brian," zegt hij.

Regis Adam is een van de weinigen die het echt heeft voor de indianen. "Brian is echt een prachtmens. Een fantastisch goeie kerel. Indianen hebben gewoon hun eigen manier van leven en denken. Eigendom bijvoorbeeld, dat interpreteren ze heel breed. Ze bekijken dat eerder als iets gemeenschappelijks. Zo verdween hier in mijn café ooit een oude jas van mij. Niks speciaals, gewoon een jas die ik 's winters aantrok om vanuit de koude berging bakken met drank aan te sleuren. Een jaar later zag ik er een indiaanse klant mee binnenwandelen. Ik herkende de jas meteen, maakte die man daar attent op. 'Oh, is dat jouw jas?' Een probleem, hier heb je hem.' En dat was het. Geen scène, ook geen excuses. Voor hem was er niets aan de hand. Hij had het indertijd koud, zag hier een jas hangen en een jas is om je te beschermen tegen de kou. Dan trek je die toch gewoon aan?," lacht Regis. "Dat is geen kwade wil maar gewoon hun logica." Tot een vreemdeling hun 'private property' oprijdt, misschien?

Archie De Spiegelaere: "De eerste generatie Belgen heeft hier een bijzonder harde tijd gekend." © Francis Marissens

Chief Brian waakt over het reservaat van de indianen. © Francis Marissens

aan het begin van de weg. "Scheer je weg," is het enige antwoord. Haar ogen spuwen vuur. En dat ik me daar beter niet meer kan ver-tonen, roept ze nog.

Heilige grond

Chief Brian verlaat op onze tocht al snel de hoofdweg en rijdt een bosje in. Een bord geeft aan dat we een domein betreden dat ongewenst ter-

vond. Geen zerken hier op de graven, wel mooi in elkaar getimmerde minihuisjes. In elk huisje herinneren een handvol voorwerpen aan de persoon die er begraven ligt. Van een assenbak voor een stevige roker, een flesje Labatt Blue of een blikje Cola als iemands lievelingsdrink. Een autootje, pop, een dreamcatcher en ga zo maar door. Ik vraag of ik een foto mag nemen. Maar Brian schudt

resoluut neen. Geen discussie mogelijk, dat is duidelijk. En dus rijden we al snel weer achteruit. Het valt me nog op hoe de tweede rij huisjes al wat overwoekerd worden door gras. En dus zoeken mijn ogen verder, zien ze nog flarden van andere huisjes verderop in het hogere struikgewas. De natuur neemt hier de overhand.

Brian Mc Kinney neemt me mee naar de lege Pow Wow-arena, waar in juli de jaarlijkse feestelijke conferentie plaats vindt. Wat verderop staat in een weide een kudde bizons. "Die buffalo's liggen ons nauw aan het hart. We hebben ze hier nog niet zo heel lang, maar de kudde telt nu toch al ruim honderd dieren. Verkepen doen we ze niet. Af en toe slachten we er een paar om op te eten. Dan is het hier groot feest voor iedereen, maken we er samen een gigantische barbecue van. Maar verkopen, neen. Laat ze maar aangroeien." Wat verderop kijken we vanop een heuvel op een uitgestrekt meer met vele water-vogels.

"Zwemmen kan hier niet," gebaart Brian. "Daar is het meer niet diep genoeg voor. Er is te weinig water, zelfs voor de vissen eigenlijk. We onderhandelen al een tijdje met de overheid, maar zij weigeren om mee naar een oplossing te zoeken. Een dam bouwen ter hoogte van de brug zou nochtans het natuurbeheer ten goede komen. Nu sterven er veel vissen omdat er tijdens de zomer te weinig water is. We proberen daar echt aan te werken. Dieren en natuur zijn belangrijk voor ons."

"Een aantal velden verhuren we aan de boeren hier in de buurt. Ik weet het, er zijn wel problemen en spanningen. Sommigen misprijzen de blanken omdat ze de grond hebben ingenomen. Maar dat dateert uit een ver verleden. We leven nu, moeten vooruit denken. Al klopt het toch wel dat wij een andere filosofie hebben over land en natuur dan de boeren. Zij zeggen dat ze het land verbeteren, wij zeggen dat dat zo iets niet kan. De aarde kan je niet verbeteren, die moet je aarde laten zijn. Dus pleiten wij voor weer meer bos."

"Verderop die heuvel heb ik twee graansilo's laten bouwen. Niet voor graan, maar voor de kinderen. Dat is hun speeltuin, hun heuvel waar ze kunnen afglijden. Die graansilo's waren een goedkope oplossing om hen een eigen plaatsje te bezorgen. Iets anders was niet betaalbaar."

"Er zijn hier heel wat nieuwe huizen gebouwd. De staat heeft ze betaald, maar wij moeten ze wel terugbetalen. En er staan hier ook huizen die zeker vijftig jaar oud zijn. Daar zit behoorlijk wat sleet op."

"Het benzinstation aan het kruispunt met de hoofdbaan is de eigendom van het reservaat, maar we verhuren het. Net als een stuk land dat we hebben aangekocht buiten de reservaatzone. Die grond proberen we nu geregulariseerd te krijgen, zodat die bij het reservaat kan aansluiten en van hetzelfde voordelige regime kan genieten. Dat lukt maar niet. Dus daar betalen ook wij belastingen op."

"Alcoholgebruik zorgt nu en dan voor problemen. Er wordt aan gewerkt, daar lopen verschillende programma's voor."

De rondleiding heeft zowat een half uur geduurd. En daar wil Brian het bij houden. Hij gebaart dat hij echt weg moet. Samen met zijn vrouw rijdt hij ervandoor. Het is intussen middag en dus trek ik zelf naar het restaurant-café van Regis Adam voor een dagschotel. Terwijl ik nog volop zit te eten, zie ik Brian en zijn vrouw vanuit het tweede zaaltje wegwandelen. Hij rekt af aan de toog en verdwijnt in stilte. Wat later komt Regis me een biertje presenteren. "Dit is eentje van Brian," zegt hij.

Regis Adam is een van de weinigen die het echt heeft voor de indianen. "Brian is echt een prachtmens. Een fantastisch goeie kerel. Indianen hebben gewoon hun eigen manier van leven en denken. Eigendom bijvoorbeeld, dat interpreteren ze heel breed. Ze bekijken dat eerder als iets gemeenschappelijks. Zo verdween hier in mijn café ooit een oude jas van mij. Niks speciaals, gewoon een jas die ik 's winters aantrok om vanuit de koude berging bakken met drank aan te sleuren. Een jaar later zag ik er een indiaanse klant mee binnenwandelen. Ik herkende de jas meteen, maakte die man daar attent op. 'Oh, is dat jouw jas?' Een probleem, hier heb je hem.' En dat was het. Geen scène, ook geen excuses. Voor hem was er niets aan de hand. Hij had het indertijd koud, zag hier een jas hangen en een jas is om je te beschermen tegen de kou. Dan trek je die toch gewoon aan?," lacht Regis. "Dat is geen kwade wil maar gewoon hun logica." Tot een vreemdeling hun 'private property' oprijdt, misschien?

Volgende week de derde en laatste aflevering van Bruxelles/Canada